

професії вже свідчить про соціально-педагогічну профорієнтаційної роботи з майбутніми фахівцями.

Список посилань

Дубасенюк, О. А. (2010). Наукові засади професійно-педагогічної підготовки студентів. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, (15, Ч. 1), 3–8. ГНПУ ім. О. Довженка.

Рибалко, В. М. (2010). Основні підходи до визначення критеріїв оцінювання ефективності профорієнтаційної роботи Донецької обласної служби зайнятості. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 2(3), 146–149.

КВПУ-14. (2025). Сторінка соціального педагога. *Краматорське вище професійне училище №14*. <http://www.kvpu-14.dn.ua/uk/%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D0%B0.html>

— 90 —

УДК 377.04:005.966-027.561

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ Й КОНСУЛЬТУВАННЯ З КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Інна Гриценюк,

кандидат педагогічних наук, доцент, старший
науковий співробітник відділу виховання і
професійної кар'єри Інституту професійної
освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0003-0317-3620>

e-mail: grihenokinka@ukr.net

Анотація. Розглядаються концептуальні засади професійної орієнтації та кар'єрного консультування здобувачів фахової передвищої освіти, що ґрунтуються на психологічних, педагогічних теоріях і теоріях розвитку кар'єри. Вони допомагають студентам зробити усвідомлений вибір професії, узгодити навички, інтереси та

цінності студентів з вимогами ринку праці, забезпечуючи успішний кар'єрний перехід. Висвітлено використання інструментів оцінювання, цифрових технологій, стажувань та програм наставництва, які підвищують здатність студентів приймати обґрунтовані кар'єрні рішення, розвивати необхідні навички та плавно переходити до трудової діяльності.

Ключові слова: фахова передвища освіта, концептуальні засади, професійна орієнтація, консультування з кар'єрного розвитку, здобувачі фахової передвищої освіти.

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF PROFESSIONAL ORIENTATION AND CAREER COUNSELING FOR STUDENTS OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION

Inna Hrytsenok,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, senior researcher of the Department of
Education and Professional Career of the
Institute of Vocational Education
of the NAES of Ukraine*

Abstract. The conceptual foundations of vocational guidance and career counseling for students of professional higher education based on psychological, pedagogical and career development theories are considered. They help students make an informed choice of profession, align students' skills, interests, and values with the requirements of the labor market, ensuring a successful career transition. It highlights the use of assessment tools, digital technologies, internships, and mentoring programs that enhance students' ability to make informed career decisions, develop necessary skills, and make a smooth transition to the workforce.

Keywords: professional higher education, conceptual framework, professional orientation, career counseling, students of professional higher education.

Концептуальні засади професійної орієнтації та кар'єрного консультування здобувачів фахової передвищої освіти ґрунтуються на психологічних, педагогічних та соціологічних теоріях, спрямованих на підтримку людей у їхньому кар'єрному розвитку. Ці теорії

забезпечують основу для розуміння того, як студенти роблять вибір кар'єри, розвивають професійну ідентичність і переходять до трудової діяльності (Алексеева et al., 2019; Алексеева et al., 2021; Гриценко, 2017а).

В основі професійної орієнтації та кар'єрного консультування лежить ідея про те, що здобувачі потребують допомоги в узгодженні своїх особистих сильних сторін, інтересів та цінностей з вимогами ринку праці. Цей процес передбачає структурований підхід, який включає самоаналіз, поширення інформації про кар'єру та підтримку у прийнятті рішень. Теорії розвитку кар'єри, такі як модель RIASEC Голланда, теорія тривалості життя Супера та теорія соціального навчання Крумбольца, дають цінну інформацію про те, як люди обирають кар'єру на основі особистісних рис, життєвих етапів та зовнішніх впливів. Ці теорії підкреслюють, що розвиток кар'єри – це процес, який триває все життя і на який впливають особистий досвід, освіта та суспільні зміни.

Професійна орієнтація у закладах вищої освіти слугує мостом між академічним навчанням і професійним життям, допомагаючи студентам зорієнтуватися у складнощах планування кар'єри. Кар'єрне консультування відіграє вирішальну роль у цьому процесі, пропонуючи індивідуальну підтримку, пристосовану до потреб студентів. Консультанти використовують різні інструменти оцінки, включаючи психометричні тести, опитувальники інтересів та оцінки здібностей, щоб допомогти здобувачам фахової передвищої освіти отримати чітке уявлення про їхні кар'єрні шляхи. Рекомендації, що надаються в рамках кар'єрного консультування, не обмежуються вибором професії, але також поширюються на розвиток навичок, стратегії пошуку роботи та адаптацію до середовища на робочому місці.

Інтеграція кар'єрного консультування у професійну вищу освіту має важливе значення для задоволення мінливих потреб ринку праці. Оскільки галузі промисловості трансформуються через технологічний прогрес і глобалізацію, студенти повинні розвивати не лише технічні знання, але й адаптивність та навички навчання впродовж життя. Профорієнтація сприяє розвитку цих компетенцій шляхом залучення студентів до реального досвіду, такого як стажування, програми наставництва та галузева співпраця. Ці ініціативи допомагають студентам застосовувати теоретичні знання на практиці, підвищуючи їхню здатність до працевлаштування та готовність до кар'єри.

Іншим фундаментальним аспектом професійної орієнтації є її акцент на цілісному розвитку студента. Кар'єрне консультування не діє ізольовано, а перетинається з психологічним та емоційним благополуччям. Багато студентів відчують тривогу і невпевненість щодо своєї майбутньої кар'єри, тому важливо, щоб програми консультування включали мотиваційну підтримку і стратегії управління стресом. Підхід, орієнтований на студента, який враховує його індивідуальні прагнення, проблеми та соціально-економічне походження, підвищує ефективність профорієнтації (Гриценко, 2017b; Гриценко, 2018a; Гриценко, 2018b).

В останні роки використання цифрових технологій у профорієнтації значно розширилося, пропонуючи нові можливості для студентів отримати доступ до консультацій через онлайн-платформи, віртуальні ярмарки кар'єри та інструменти оцінки кар'єри на основі штучного інтелекту (Radkevych et al., 2025). Ці інновації надають здобувачам фахової передвищої освіти більшу гнучкість у вивченні варіантів кар'єри та прийнятті обґрунтованих рішень. Однак ефективність кар'єрного консультування все ще значною мірою залежить від досвіду професіоналів, які можуть запропонувати персоналізовану інформацію та наставництво.

Важливо дослідити ширші впливи, методології та наслідки цих процесів. Кар'єрне консультування та професійна орієнтація – це не просто інструменти для працевлаштування, а радше динамічні, багатогранні системи, покликані підтримувати студентів у їхньому особистісному та професійному зростанні, допомагаючи їм орієнтуватися на все більш складному та конкурентному ринку праці.

Для ефективного консультування студентів консультанти з питань кар'єри використовують різноманітні методи та інструменти, які допомагають їм приймати обґрунтовані рішення щодо майбутньої кар'єри. Одним з найпоширеніших підходів є оцінка кар'єри, яка передбачає використання психометричних тестів, особистісних оцінок та оцінок здібностей. Ці інструменти допомагають здобувачам фахової передвищої освіти визначити свої сильні та слабкі сторони, дослідити потенційні кар'єрні шляхи та прийняти рішення на основі фактів, а не лише інтуїції (Лозовецька, 2012; 2015).

Сесії кар'єрного консультування можуть проводитися індивідуально або в групах, залежно від потреб студентів. Індивідуальні консультації надають персоналізовану підтримку, дозволяючи консультантам вирішувати конкретні проблеми, тоді як

групові консультації сприяють взаємному навчанню та обговоренню. Семінари та навчальні програми з написання резюме, навичок проходження співбесіди та стратегій пошуку роботи ще більше підвищують готовність студентів до ринку праці.

Інтеграція цифрових технологій зробила кар'єрне консультування революційним, зробивши ресурси більш доступними для студентів. Онлайн-платформи кар'єри пропонують віртуальні оцінки кар'єри, алгоритми підбору роботи та відео-консультації, що дозволяє студентам отримувати рекомендації незалежно від їхнього місцезнаходження (Гуржій et al., 2023). Штучний інтелект (ШІ) та аналіз великих даних також використовуються для прогнозування тенденцій на ринку праці та надання персоналізованих кар'єрних рекомендацій, допомагаючи студентам узгодити свою освіту з майбутніми можливостями працевлаштування.

Незважаючи на свою важливість, кар'єрне консультування стикається з низкою проблем, які необхідно вирішити для підвищення його ефективності. Однією з головних проблем є розрив між кар'єрними прагненнями студентів та реаліями ринку праці. Багато студентів обирають кар'єру, спираючись на суспільні очікування, вплив батьків або обмеженість наявних можливостей, що призводить до незадоволеності та кар'єрної невідповідності. Кар'єрні радники повинні забезпечити здобувачів фахової передвищої освіти точною та актуальною інформацією про галузеві тенденції, перспективи працевлаштування та необхідну кваліфікацію (McMahon & Watson, 2015; Tang, 2019; Duffy et al., 2015).

Ще однією проблемою є психологічні та емоційні бар'єри, з якими стикаються студенти при прийнятті кар'єрних рішень. Страх невдачі, невпевненість у завтрашньому дні та необхідність відповідати зовнішнім очікуванням можуть заважати студентам робити впевнений вибір. Консультування з питань кар'єри має включати психологічну підтримку, в тому числі методи управління стресом і стратегії самомотивації, щоб допомогти студентам подолати ці проблеми.

Соціально-економічні фактори також відіграють вирішальну роль у прийнятті кар'єрних рішень. Студенти з неблагополучних сімей можуть мати обмежений доступ до кар'єрних ресурсів, наставництва чи фінансової підтримки для освіти. Заклади вищої освіти повинні розробляти інклюзивні профорієнтаційні програми, які усувають ці диспропорції та забезпечують рівні можливості для всіх студентів.

Оскільки ринок праці продовжує розвиватися завдяки технологічному прогресу та глобалізації, профорієнтація також

повинна адаптуватися до нових реалій. Розвиток автоматизації та штучного інтелекту трансформує традиційні кар'єрні шляхи, вимагаючи від студентів набуття нових навичок та навчання впродовж усього життя. Консультанти з питань кар'єри повинні наголошувати на важливості адаптивності та безперервного професійного розвитку, щоб допомогти здобувачам фахової передвищої освіти залишатися конкурентоспроможними на ринку праці.

Зростаючий акцент на підприємництві та фрілансі є ще однією новою тенденцією в консультуванні з питань кар'єри. Все більше студентів розглядають самозайнятість і стартапи як життєздатні варіанти кар'єри. Програми профорієнтації повинні включати тренінги з підприємництва, семінари з розвитку бізнесу та навчання фінансовій грамотності, щоб підтримати студентів, зацікавлених у цих шляхах.

Крім того, дедалі ширше використання віртуальної реальності (VR) і доповненої реальності (AR) у профорієнтації сприяє підвищенню ефективності навчання на основі досвіду. Віртуальні кар'єрні симуляції дозволяють студентам досліджувати різні робочі ролі, робочі місця та галузеві середовища в умовах повного занурення, допомагаючи їм зробити більш усвідомлений вибір професії.

Отже, концептуальні засади професійної орієнтації та кар'єрного консультування здобувачів фахової передвищої освіти ґрунтуються на поєднанні теоретичних поглядів, персоналізованого наставництва та практичного досвіду. Інтегруючи кар'єрне консультування в академічні програми, заклади вищої освіти надають студентам навички, знання та впевненість, необхідні для успішного проходження професійного шляху. Такий комплексний підхід гарантує, що студенти будуть готові не лише до негайного працевлаштування, а й до довгострокового кар'єрного розвитку на динамічному ринку праці, що постійно змінюється.

Список посилань

Duffy, R. D., Autin, K. L., Allan, B. A., & Douglass, R. P. (2015). Assessing work as a calling: An evaluation of instruments and practice recommendations. *Journal of Career Assessment*, 23(3), 351–366.

McMahon, M., & Watson, M. (2015). Unity and relevance: Envisioning career counselling's future in higher education.

Tang, M. (2019). *Career development and counseling: Theory and practice in a multicultural world*. SAGE Publications.

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М. (2021). *Основи*

економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник. Полісся. <http://lib.iitta.gov.ua/729005/>

Алексеева, С. В., Гриценко, І. А., Закатнов, Д. О., Кузьмінська, Л. Д., & Орлов, В. Ф. (2019). *Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчальний посібник*; за редак. Д. О. Закатнова. Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/717525>

Гриценко, І. А. (2017а). Проблеми формування кар'єрних орієнтацій учнів ПТНЗ. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, (13), 44–50. <https://lib.iitta.gov.ua/707331>

Гриценко, І. А. (2017b). Складові кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ. *Теорія і методика професійної освіти*. <https://lib.iitta.gov.ua/712270/>

Гриценко, І. А. (2018а). Формування психологічної готовності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вибору й реалізації професійної кар'єри. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, (15), 81–87. <https://lib.iitta.gov.ua/712247>

Гриценко, І. А. (2018b). Особливості проектування професійної кар'єри учнівською молоддю в системі професійної (професійно-технічної) освіти. *Теорія і методика професійної освіти*. <http://lib.iitta.gov.ua/724994/>

Гуржій, А., Радкевич, В., & Пригодій, М. (2023). Підвищення якості підготовки майбутніх фахівців із використанням віртуальних навчальних комплексів. *Нові технології навчання*, (97), 42–50. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.05>

Лозовецька, В. Т. (2012). *Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: монографія*. ІІТО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2950/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F.pdf>

Лозовецька, В. Т. (2015). *Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія*. ІІТО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106915/>

Radkevych, O., Pryhodii, M., & Radkevych, V. (2025). Artificial intelligence use in assessing the learning outcomes of future engineers. In M. E. Auer & T. Rüttemann (Eds.), *Futureproofing engineering education for global responsibility. ICL 2024. Lecture Notes in Networks and Systems* (Vol. 1260, pp. 557–564). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-85652-5_55